

27 Temmuz 2011 Çarşamba -

Kimse eski usul bir kriz beklemesin asıl tehlike uzun süreli 'durgunluk'

1

Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yeldan, ekonomik kriz söylentilerini değerlendirdi. Artık krizin yapısının değiştiğini ve sorunun reel sektöre kaydığını söyleyen Yeldan, '2001'deki gibi spektaküler bir kriz değil ama uzun süreli durgunluk tehlikesi var. Bu daha riskli. Diğerinde yere çarpıp yükselmek mümkün olabilirdi' dedi

Doruk ÇAKAR/ ANKARA

Yunanistan'da yaşanan ekonomik krizle beraber AKP Genel Başkan Yardımcısı Bülent Gedikli'nin 'kriz gelebilir' uyarıları, ekonomi dünyasında yankı bulurken, kriz sinyallerini ilk tespit eden Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erinç Yeldan süreci AKŞAM'a değerlendirdi. Kamu ve bankacılık tarafında önemli bir sorun olmadığını belirten Yeldan, bu kez tehlikede olan tarafın reel sektör olduğunu ve bu durumun da olası bir krizin yapısını değiştireceğini kaydetti. 'Reel sektör yurtdışından özellikle kısa süreli borçlanıyor. Fakat bu finansman kesilirse reel sektör büyük bir durgunluğa girer. Bu da üretimi ve dolayısıyla büyümeyi aşağıya çeker. Dünyada durgunluk karşısında en büyük tehlike Türkiye'de. Ama önümüzde 2001 yılındaki gibi spektaküler bir kriz yok. Asıl tehlike çok uzun süreli bir durgunluk' diyen Yeldan, 'Belki de öyle spektaküler bir kriz daha iyi olabilirdi. Böyle bir durumdan toparlanması daha kolaydır. Aynı yere çarpıp sıçramak gibi. Fakat uzun süreli durgunluk, üretim ve dolayısıyla büyümenin yavaşlamasına, istihdamın azalmasına, işsizliğin yüzde 11 civarında çakılmasına sebep olacak' dedi. Türkiye'nin ara malında ithalata bağımlı olmasının en büyük tehlike olduğunun da altını çizen Yeldan, çözümün yapısal bir değişimde saklı olduğunu söyledi ve ekledi: 'Bu konuda hükümetin hazırladığı Ulusal Strateji Belgesi beni umutlandırdı.' İşte Yeldan'ın ağzında Türkiye'nin içinde bulunduğu tehlike...

İKTİSAT ÇARE BULAMIYOR

DAHA önceki yıllarda yaşanan ekonomik krizler belli bir coğrafya ile sınırlı kalıyordu. Üç ay, ya da 3 çeyrek dönemde süreç normale dönebiliyordu. Şu an iktisat biliminin çare bulamadığı yapısal sorunların bir araya gelip biriktiği, çıkmaz bir dönem yaşanıyor. 2008 krizi küresel kapitalizmin teknolojik olarak tıkanması ve bugünün ticaret ve finans akımlarının sürdürülemez noktaya gelmesinden meydana geldi. Bugün Çin'de ürün fazlası, ABD'de ve Avrupa'da tüketim fazlası var. ABD kriz döneminde 1,5 trilyon dolarlık canlandırma paketini uygulamaya koydu. Bir yerde devlet eliyle kapitalizm kurtarıldı. Birçok iktisatçı bu canlandırma paketleriyle ortaya dökülen paranın, likiditenin kamu harcamalarını finanse etmek için kullanılan hazine kağıtlarının, borçlanma senetlerinin yepyeni bir spekülasyona yol açabileceği endişesini dile getirdi. Yani o kriz doğru yöntemle tedavi edilmedi ve bugüne yansıdı.

Hata: Hayali bir AB projesi!

AB ve Avrupa ekonomilerinin sorunu, sosyal yasalara aykırı düşen bir birlik projesinin çocuk heyecanı ile iyi tasarlanmasın uygulamaya konmasından kaynaklanıyor. Avrupa'nın kendine özgü hatası kamu harcamalarında birlik sağlamadan mali birlik sağlanabileceği düşüncesi. Tek para birimi var. Fakat mali birlik yok. Avrupa'nın hatası hayali bir AB projesi içinde kendi içinde tutarsız maliye para ve yatırım politikalarını bir arada tutmaya çalışmak oldu.

Merkez doğru olanı yaptı

DÖVİZİN ucuzluğu ithalatı cazip kılıyor fakat pahalılaşması ithalatı caydırırken ihracatı canlandırmayabiliyor. İhracat ülke içi üretim meselesi. Üretim yapacaksınız ki ihraç edebilirsiniz. Bir asimetrik etki söz konusu. Cari açığın kapatılmasının döviz kurunda hızlanmayla giderilmesinin sonuçları net olmayabilir. Sorunun temelinde Türkiye'ye gelen aşırı derecede yoğun sıcak para akımı var. Bütün bunlar düşünüldüğünde Merkez Bankası'nın, dövizin seyrini piyasaya bırakması doğru bir yaklaşım.

Sıcak para her an yön değiştirebilir

TÜRKİYE 2002'den bu yana çok fazla tüketen, yeterince tasarruf yapmayan, çok ucuza döviz kullanan sıcak para ve dış borçlanma altında tüketimini finanse eden bir ithalat cennetine döndü. Çok ciddi dış ticaret açığı veriyor. Kriz dönemi Türkiye'de sermaye akımı yavaşladı. Borç bulamamaya başladı. Borcu geri ödemek zorunda kaldı ve 2008 sonunda derin bir krize sürüklendi. Bu Türkiye'yi çok yanlış yollara sokuyor. İthalat ucuzluyor, rekabet edemeyen işletmeler zorda kalıyor. Yatırım sıcak para ile finanse ediliyor. Bu para her an yön değiştirebilir.

Durgunluktan en çok Türkiye etkilenecek

TÜRKİYE'DE kamu ya da bankacılık tarafında bir sorun yok. Fakat bugün sorun şekil değiştirdi. Artık asıl tehlike reel sektörde. Bankacılık bilançoları artık şişirilemiyor. BDDK sayesinde her şey kontrol altında. Fakat reel sektörü denetleyecek böyle bir yapı söz konusu olamaz. Yurtdışındaki durgunluk devam ederse, ki edecek gibi görünüyor, Türkiye bundan en en fazla etkilenecek ülkelerin başında geliyor. Bunun nedeni de ara malında ithalata bağımlılığımız.

2012 son çeyrek eksideyiz

IMF raporuna göre Türkiye 2012'de yüzde 2.5 büyüyecek hatta 2012'nin son çeyreğinde büyüme oranı eksiye geçecek. Türkiye için yüzde 2.5 bile çok düşük bir rakam. Burada Türkiye'nin önündeki tehlike 2001 yılındaki gibi spektaküler bir kriz değil. Asıl tehlike çok uzun süreli bir durgunluk. Belki de öyle spektaküler bir kriz daha iyi olabilirdi. Böyle bir

durumdan toparlanması daha kolaydır. Aynı yere çarpıp sıçramak gibi. Fakat uzun süreli durgunluk, üretim ve dolayısıyla büyümenin yavaşlamasına, istihdamın azalmasına, işsizliğin yüzde 11 civarında çakılmasına sebep olacak.'

Deneylere açık olalım vergi de bir seçenek

CARİ açığa ilk önlem olarak Türkiye'nin sanayide yurtdışına, sıcak paraya bağımlılığını engelleyecek, tasarrufu yükseltecek bir finansal üst yapıya ihtiyaç var. Bir de finansal vergilendirme uygulaması başlatılabilir. Yeni şeyler uygulamakta fayda var. Brezilya Tobin Vergisi'ne benzer yüzde 18'lik bir vergi uyguluyor. Tayland keza öyle. Çin yeni deneyler yapıyor. Biz de bu konuda farklı deneylere açık olmalıyız.

PSİKOLOJİK MÜDAHALE

Ekonomi yöneticilerinin 'Kriz geliyor tasarruf yapın' yönündeki açıklamaları piyasalarda tedirginlik yarattı. Bu söylem, 'Daha kötü günlere hazırlıklı olun' şeklinde psikolojik bir müdahale olabilir. Ama ben bunun önceden planlanmış bir politika olduğunu düşünmüyorum. Zaten çok da uzun sürmedi. Ama belki de böyle bir açıklamaya gerek vardı. Türk insanına bir şekilde 'Ayağını yorganına göre uzat' demek gerekiyordu. Yapılan açıklamalar belki de bütün doğrudan politikalarından daha fazla etki yaratacak...